

Vlast u Hristovoj Crkvi.

Dr. Fra A. Guberina.

(Nastavak).

III.

Jasno je iz navedenih citata, da pisci, koje g. Jakšić navodi kao protivnike Petrovog prvenstva, jasno ga ispovijedaju. Mi ne niječemo autentičnost teksta, koji g. kritičar za svoju tezu navodi, šta više mi bismo mu mogli navesti svu silu sličnih mjesta, a da ipak ni najmanje ne posumnjamo o primicijalni nauk tih pisaca.

Spomenuti pisci iznose fakt revelacije i u tome su oni ne učenjaci, nego svjedoci crkvene predaje, pa zato neprevarljivi. Ipak se oni ne slažu u dokazima za Petrovo prvenstvo. Tome ima više razloga.

1. Za mnoge gore spomenute pisce možemo konstatovati, da su bili pod uplivom jednog stalnog ekleziološkog sistema, koji je opredijelio njihovo tumačenje Mat. 16, 18. U 4. je vjeku arijanizam harao kršćanskim svijetom. Direktno je napao Hristovo Božanstvo. Crkva, osobito učeća, instinktivno je oćutjela zamašitost ove hereze. U Niceji ju je svečano osudila, a nicejski je simbol smatrala najvećom svetinjom i jedinim uvjetom svoga opstanka. Arijanici su u sv. Pismu tražili dokaze za svoju tezu, isto su činili i branitelji nicejske dogme. Pošto je bilo prihvaćeno mišljenje iz crkvenih krugova, da o vjeri u Hristovo Božanstvo ovisi i sama Crkva, to se kao nekom analogijom moralo ustvrditi, da je ta vjera i njezin vlastiti temelj.

Tomu su dali povoda i sami događaji u Filipi Cezarejskoj, koji nam predstavljaju Hristovo Božanstvo i Petrov primat kao dvije paralele. Najjači su dokaz protiv Arijanaca sv. oci nalazili u Petrovoj ispovijesti. A pošto je posljedica te ispo-

vijesti bilo proglašenje Petra »stijenom Crkve«, lako su kao apologete mogli, da si stvore pojam — koji u ostalom i nije neispravan —, da i sadržaj Petrove ispovijesti, zajedno s osobom Petrovom čini temelj Hristove Crkve. Neki n. pr. pseudo-Hrizostom veli: Hrist je naime bio onaj mudar muž, koji je sagradio svoju zgradu, Crkvu na stijeni t. j. na jakosti vjere. Jer (osoba) i jakost se vjere zove stijenom, zbog koje je Šimun nazvan **Petrom**, kojemu veli Bog: Ti si Petar i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju. P. G. 56, 744).

Ako se ovako stvar shvaća, to je u običnom govoru dopušteno uzeti pars pro toto, i jedan put zvati Petra, a drugi put njegovu vjeru »stijenom, temeljem Crkve«. Ništa nije čudno, da sv. oci, kako polemišu s arijancima ili stoje pod uplivom te polemike, vrlo često tumače o vjeri riječi Hristove Mat. 16, 18, a da ipak nijesu mislili poreći, da se prema slovnome tumačenju riječi Hristove odnose na osobu Petrovu. Sve kad ne bismo imali drugih dokaza za ovu našu tvrdnju, dovoljar bi bio samo taj, što Mat. 16, 18 tumače sada o vjeri, sada o Petru, jer ih okolnosti arijanske periode ri najmanje ne siliše da te riječi primjene Petru. Ako su ih ipak primjenjivali, znak je, da su smatrali da se te riječi u slovnome smislu odnose na Petra.

Dakle: citati mnogih sv. otaca, koje dr. Jakšić navodi, da pobije vatikansko tumačenje Mat. 16, 18, jesu autentični, ali oni ne tumače riječi Hristove u slovnome, već a kom o d a t i v n o m smislu. Ovo se može reći za sv. Ivana Hrizostoma, sv. Ambrozija, sv. Leona Velikog, sv. Jeronima, sv. Ivana Damascena.

2. U grčko-bizantinskoj ekleziologiji s obzirom na Mat. 16, 18 nalazimo dva glavna metafizična shvaćanja. Ima pisaca, koji u Mat. 16, 18 promatraju Petra kao jedinu i neoborivu stijenu ili temelj Crkve, na komu je sagrađena i o čijoj čvrstoći ona ovisi. Ovu misao zastupaju Grgur nazijazenski i nisenski, sv. Austerije, a osobito je jako ističe sv. Epifanije, za koga je Petar »neoboriva stijena zgrade i temelj kuće Božje« (P. G. 46, 1029). Ovi pisci imaju pred očima riječi Hristove: » . . . i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju«.

Drugi auktori stoje pod uplivom riječi sv. Pavla: »Nazi-dani na temelju apostola i proroka, a ugaoni kamen je sam Krist Isus« (Efes. 2, 20 ss.). Ovi se ne brinu da zgradu Crkve promatraju počevši od vidljivog temelja, što je bitno u gornjem svaćanju, već rađe od ovoga apstrahiraju i skreću pažnju na nevidljive osobine Crkve. Imajući pred očima Ef. 2, 20 ss. misle, da je ispravnije Hrista kao zadnji temelj Crkve promatrati, a sve druge apostole kao drugotne temelje, koji su na glavni temelj (Hrista) kao predzadnji dijelovi zgrade postavljeni. Zato se njima više sviđa stavljati Petra u isti položaj s drugim apostolima (a ne, kao što čini gornje mišljenje: Petra kao temelj, a druge apostole kao one, koji leže na ovome temelju), ali ipak tako, da je i u ovom mišljenju pastirska vlast Petrova potpuno sačuvana.

Dobro je upozoriti, da kod ovih dvaju pravaca nije pitanje, da li konkretno opstoji primat Petrove jurisdikcije u Crkvi. O tom su jedni i drugi potpuno uvjereni. Pitanje je jedino o jednoj metafizično-psihološkoj težnji grčke teologije, koja je u svijetlu svojih raznih duševnih sklonosti proučavala također zadnju bit crkvenog ustava¹).

Poslije arianizma došle su kristološke borbe. I one su također uplivala na ekleziološki mentalitet pojedinih pisaca. Kristološke su hereze (osobito nestorijanizam) umanjivale važnost i dostojanstvo Hristovo, a osobito Njegov odnošaj prema vjernicima, što je konkretno prema Crkvi. Naravno je bilo, da su ovi pisci nastojali, što je moguće više istaknuti upliv i dionišтво Hristovo u Njegovoj Crkvi. Toj je težnji vrlo zgodno došla t. zv. nova teorija. I ovo je bio jedan od glavnih razloga, da je prva teorija sve više gubila terena, a druga ga dobivala i skretala sve više na lijevo.

Kod ovih se pisaca susrećemo često, da Mat. 16, 18 tumače o Hristu ili vjeri, a o Petru gotovo nikad. Ipak je bitna razlika između ovog nazora i onog antiarijanskih otaca. Ovi su oci razumijevali Mat. 16, 18 o vjeri ili Hristu tek u akomodativnom smislu, a nipošto slovnome, dok je kod većine ovih pisaca — o tomu sam ja barem uvjeren — vremenom na-

¹ Usp. Dr. Fra A. Guberina, Katolicizam u kršćanskoj starini, str. 15—16.

došlo to, da su Mat. 16, 18 u doslovnom smislu primjenjivali Hristu, tako da se na Petrovu osobu odnosi Mat. 16, 19, a Mat. 16, 18 ima se doslovno primijeniti vjeri ili Hristu. Sv. n. pr. Ćiril Aleksandrijski veli: »Temelj svih i nerazrušiva krepčina jest Hrist. Bliže i pristupačnije temelje možemo zamišljati apoštole i evanđeliste... Jer Hrist je rekao sv. Petru: »... Ti si Petar i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju«, **mišlim**, da je stijenom nazvao nepokretnu vjeru učenika« (P. G. 70, 940). Pod uplivom ovakova shvaćanja stoje sv. Ćiril Aleksandrijski, Teodozet Kuzma i dr.

Rado priznajemo dr. Jakšiću, da ovi pisci u koliko su teolozi¹⁾ nijesu smatrali Petra temeljem Crkve, nego vjeru ili Hrista i dosljedno, da su ovome aplicirali Mat. 16, 18. Nu pravoslavni apologeta ipak nije dokazao, da su ovi pisci zaniijekali stvarni primat Petrov. Njihova eksegeza Mat. 16, 18 nije odraz crkvenog predanja, već bogoslovne nauke, koja, kao i svaka druga znanost, istražuje istinu. A u tom istraživanju može, da sumnja ili zabludi, kao što se to desilo sv. Ćirilu, koji se izražuje: »mislim, da je stijenom nazvao nepokretnu vjeru učenika«. Ovako se izražuje učenjak, a ne svjedok.

IV.

Katolički su bogoslovi oduvijek smatrali sv. Irineja kao izrazitog svjedoka ne samo primata, već i nepogrešivosti rimske Crkve. Dr. Jakšić to znade, za to nam ga je pokušao oteti iz ruku.² Mi mislimo, da mu to ipak nije uspjelo.

¹ Velim u koliko su teolozi t. j. kada naučno o ovoj stvari raspravljaju, osobito kada ex professo tumače Mat. 16, 18.. Nerijetko se nade, da ovi pisci i Petra nazovu »stijenom Crkve«, ali to je rečeno per transennam, kao nuzgredno umetnuto u predmet, koji baš o Petrovu prvenstvu i ne raspravlja. Ovakovi su sporadični izrazi odraz one podsvijesti, koju su vijekovi odgajali, a nove teorije još nijesu mogle sasvim, da uguše. Zato ovakovi izrazi o Petru u dogmatici više vrijede, nego znanstvene rasprave, jer ove su influisane raznovrsnim uvjetima života i kulture, dok oni su odraz nepatvorene predaje. Sv. n. pr. Ćiril aleksandrijski komentirajući ex professo Mat. 16, 18 zove Hrista stijenom Crkve (P. G. 72, 424), dok na drugom mjestu, koje nuzgredice o Petru govori, veli, da je »na njemu imao svoju Crkvu sagraditi« (P. G. 773, 220).

² Str. 538—40.

Prije svega tekst je Irinejev sasvim samovoljno preveden. Riječi Irinejeve: *Ad hanc enim ecclesiam propter potioribus principatibus necesse est omnem convenire ecclesiam*, g. Jakšić prevodi: »Jer prijeko je potrebno, da se oko ove crkve (t. j. rimske crkve) zbog njezina prvenstvjućeg položaja sakuplja sva crkva« (str. 538). G. će kritičar malo niže ustvrditi, da su se »oko rimske crkve sakupljali svi uslijed prvenstva Rima, kao prestolnice«, pa zato on sugestionisan ovim krivim mišljenjem protiv svih filoloških pravila lat. riječ »*principalitas*« prevađa sa »položaj«. Ovo nedokazano mišljenje prisililo ga je da »*Ad hanc enim ecclesiam*« prevede »oko ove crkve«. G. kritičar bi prije imao dokazati, da su se »oko rimske crkve sakupljali svi uslijed prvenstva Rima kao prestolnice«, i tek onda bi imao nekog prividnog razloga ovako prevesti Irineja, i ako pravi filolog ni u ovoj pretpostavci ne bi smio »*principalitas*« prevesti sa »položaj«.

Nu dr. se Jakšić ljuto vara, ako misli, da su prvi kršćani zato cijenili rimsku crkvu, jer je tu bio car i senat. Zato nemamo nikakvih pozitivnih dokaza. Navedite nam samo jednog pisca iz prenicejskog doba, koji bi, poput 28. kalcedonskog kanona, rekao, da su oci dali čast starome Rimu, jer je on bio prestolnica. Ovo je novotarija nekih kalcedonskih otaca, koja se nažalost duboko zasjekla u pravoslavni bogoslovni mentalitet.

Psihološki nikako nije razumljivo, da bi prvi kršćani, koje je car i njegova vlada tako okrutno progonila, koji su svom dušom zazirali od poganskog poimanja cara, a zbog te otpornosti i živote gubili; koji su Rim smatrali novim Babilonom, nerazumljivo je, velim, da bi ti kršćani jednoga biskupa smatrali svojim vođom samo zato, jer mu je stolica u gradu njima tako omraženom.

Kad nam kršćanski pisci govore o prednosti Rima, uvijek tu prednost vežu s apoštolom Petrom i Pavlom. Tako čini sv. Ignacije, Irinej, Origen, Ciprijan i dr. Zar Irinej ne veli izričito malo prije spomenutog teksta, da ćemo naukom rimske crkve »*maximae et antiquissimae et omnibus cognitae a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo fundatae et constitutae Ecclesiae*«, najlakše pobiti sve heretike:

Nije treba dugo ispitivati, što je Irineja navelo, da reče, e rimska crkva ima potioreem principalitatem. On nam je sam to kazao: jer su je utemeljili sv. Petar i Pavao.

Dr. se Jakšić da dokaže svoju tezu, pozivlje na riječi »necesse est«. »Ovdje nije upotrebljena riječ »oportet« treba« »dužnost je«, već prosto »necesse est« »prije ko je potrebno«. Drugim riječima sv. Irinej pokazuje ne na dužnost, već konstatuje fakt« (str. 539). Taj fakt potječe odatle, što je Rim, kao centar carstva, imao sve uvjete, da de facto dozna, kakav je život i nauk pojedinih crkvi. Zato ondašnji kršćani mjesto da obilaze pojedine crkve došli bi u Rim i tu bi (valja iz crkvenih arkiva?) doznali o položaju, stanju i nauku drugih crkvi, slično kao što i mi danas, želimo li da doznamo stanje u pojedinim pokrajinama države, najlakše to postignemo ako zavirimo u glavni državni arhiv. Eto to je nužda, o kojoj govori sv. Irinej, a latinski je prevodioc preveo sa necesse est.

Gdje je ovo našao g. Bolotov na koga se pozivlje dr. Jakšić? Može li on dokazati, da je već u Irinejevo doba rimska crkva imala svoju kuriju i svoje arhive, u kojima je čuvala poslane joj ili usmeno dobivene izvještaje o stanju i nauku pojedinih crkvi? Ako je to imala rimska crkva, može li on dokazati, da toga nijesu imale i druge crkve, osobito aleksandrijska i antiohenska? U II. v. u komunikativnim sredstvima, trgovinom, znanošću i umjetnošću Aleksandrija i Antiohija ništa nijesu zaostajali za Rimom. Što je onda mamilo istočne biskupe u Rim, kada su im spomenuti gradovi bili mnogo bliži? Tim više, kad su gotovo svi putnici, koji su u Rim dolazili, da doznadu vjersku istinu, bili gotovo sami istočnjaci (Hegesip, Polikarp, Klement, Origen), a 80% crkvenih zajednica u to doba bilo je na Istoku. Zašto ovi nijesu u tu svrhu organizirali jednu kancelariju u Aleksandriji ili Antiohiji, pa bi na taj način i onaj mali broj zapadnih crkvi prisilili, da do taze na Istok?

Ni filološki dokaz g. kritičara ne dokazuje njegovu tvrdnju. Irinej nije upotrebio ni »oportet« ni »necesse est«, jer je on pisao grčki. Ovim riječima latinskim davati ono značenje, koje im daje dr. Jakšić nije potpuno filološki »Necesse est« pokazuje mnogo veću i užu vezu između raznih subjekata, ne-

go oportet. Latinac će da označi vezu među dva subjekta, koji nemaju među sobom nikakove nutarnje i organske veze, već samo vanjske, povjesne, prije upotrebiti »oportet«, nego »necesse est«¹⁾ »Necesse est« upotrebljava se, da se označi unutarnja veza među predmetima.

Ako imamo pred očima cijelu ekleziologiju sv. Irineja, vidjet ćemo, da je prevodioc dobro shvatio misao Irinejevu, kada je upotrebio izraz »necesse est«, da označi, kakav odnošaj i veza mora da bude između rimske i ostalih crkava. To je veza organska, životna, bezuvjetna, a nipošto historična.

Sv. Irinej raspravlja o Crkvi s obzirom na svoje doba i savremenu gnostičku herezu. Ova je htjela nadodavati ili klištriti od apostola predani crkveni nauk. Radi toga je stvorila zbrku o pravoj Hristovoj nauci. Sv. naučitelj stoji tada na principu predaje. I jer se sve do onoga doba nije desilo, da bi kakav biskup na stolici utemeljenoj od apoštola, upao u gnostičku herezu, promatra stanje de facto kao da je de jure, i prema tome u svojoj polemici sa gnosticima nedvojbeno sponira, da su sve crkve nepogrešivo sačuvale crkvenu predaju.

Pojedine crkve, koje Irinej smatra de facto neprevarljivim, nevidljivim su načinom s Hristom kao glavom Crkve vezane po vjeri, a sve njih u jedan crkveni vidljivi organizam veže rimska crkva. Krv toga organizma jest apoštolski nauk, koji se per excellentiam nalazi »u najvećoj, najstarijoj, svakomu poznatoj, u Rimu utemeljenoj i ustanovljenoj od dva preslavna apoštola Petra i Pavla . . . Jer sa ovom crkvom zbog njezinog većeg poglavarstva nužno se mora slagati cijela Crkva«. (3, 3, 2).

Sv. Irinej govori o nuždi, kojom je cijela Crkva obvezana, da se slaže sa crkvom Petrovom. Ta nužda nije moralna, povjesna, već fizična, jer su za Irineja sve crkve nepogrešive. Ono slijedi kao logični zaglavak iz svakome poznate premise, da udovi ne mogu bez glave živjeti. Rimska je dakle crkva glava crkvenog organizma, koji oživljuje prava Hristova vjera i milost Njegova, i kao što Tijelo Hristovo, koje je Cr-

¹ Usp. Divković, Latinsko-hrvatski riječnik.

kva — ne bi imalo jedinstva bez vjere u Hrista, tako ne bi imalo ni jedinstva općenitosti bez rimske crkve. Irinej promatra Crkvu ne kao skup samostanih jedinica, već kao Crkvu Božju, čija je bit »apostolski nauk, sveopćenitost starog crkvenog organizma i karakter Tijela Hristova, a sve to prema nasljedstvu biskupa, kojima su apostoli pojedine crkve predali« (4, 33, 8) i »većem poglavarstvu rimske crkve, s kojom se cijela Crkva nužno mora slagati«¹⁾. Evo ovakova je nužda veze, kojom su prema sv. Irineju lokalne crkve vezane s rimskom.

2. — Da pobiju kat. tumačenje Irinejeva teksta, pravoslavni se bogoslovi, a među ovima i dr. Jakšić, pozivlju na fakt, da nam tradicija, među drugim i sv. Irinej veli, da su rimsku crkvu osnovali Petar i Pavao, i da su oni još za svoga života namjestili sv. Lina za biskupa Rima. Petar dakle nije bio biskup Rima, niti Lino njegov nasljednik. Ako dakle Lino nije nasljednik, već samo postavljeni sv. apoštolima Petrom i Pavlom — to se tim manje nasljednicima Petra mogu smatrati nasljednici Lina!« (str. 540).

Ovome prigovoru pravoslavni bogoslovi daju veliku važnost²⁾, a čini se, da i kat. bogoslovi čute njegovu težinu³⁾. Objekcija bi htjela dokazati, da crkvena starina nije smatrala Petra biskupom Rima, pa dosljedno sve kad bi Petar i imao kakav privilegij, to on ne bi prešao na rimske biskupe.

No za me ova objekcija nije snažna.

Što bi se protivilo papinom prvenstvu, kad Lino ne bi bio nasljednik Petrov, već njegov namještenik? Lino je bio u istinu pravi biskup, ali dok je bio Petar živ, on ne bi bio glava Crkve, nego Petar. Nitko nije Petru naredio, da on mora biti residencialan biskup Rima. On je mogao, da putuje od mjesta do mjesta i osniva crkve i postavlja biskupe, poput sv. Pavla. A samo su njega, a ne Lina, crkve smatrale svojom glavom. Petru je dao Hrist vlast ne samo da postavlja biskupe, već ga je i obvezao, da i u primatu nađe zamjenika. Od mnogobrojnih svojih namještenika, on je pri svojoj smrti

¹⁾ Usp. Dr. Guberina, Katolicizam u kršćanskoj starini, str. 9—10.

²⁾ Macaire, La constitution divine de l'Eglise, str. 96 ss.

³⁾ Cf. Dieckmann, De Ecclesia, p. 431.

za to odredio rimskog biskupa i prema tome rimski se biskup potpunim pravom može smatrati nasljednikom sv. Petra, ne baš u biskupskoj koliko u primacialnoj časti. Cijela crkvena tradicija jedino zato prepisuje rimskome biskupu prvenstvo, jer ga smatra nasljednikom — drugo je dakako pitanje da li i u biskupskoj i primacialnoj časti ili samo primacialnoj sv. Petra. Protivnici neka pozitivnim dokazom dokažu, da Petar Lina nije ostavio nasljednikom u upravi Crkve i tek tada će njihov argumenat iz Irineja imati nekakovu važnost. Nije se dobro lučilo između primacialnog i biskupskog nasljedstva, i odatle je nastala poteškoća.

Prigovor pako, da su Petar i Pavao osnovali rimsku crkvu i da su oni o b a postavili Lina za biskupa, ne prejudicira ništa rimskome primatu. Papa nema primata stoga, jer je Petar rimsku crkvu utemeljio, nego za to, jer je Petar pri svojoj smrti svoje primacialno pravo prenio na zakonite biskupe Rima.

3. — Dr. Jakšić se pozivlje na sv. Ciprijana. Sv. je Ciprijan za mnoge bio kamen smutnje. Njegov je auktoritet bio velik, ali se ipak ne smije pretjerivati. Ako za ikoga sv. oca to za nj vrijedi ona razdioba među sv. ocem učenjakom i svjedokom. U aferi s papom Stjepanom o prekršćivanju — koje je u glavnom ekleziološko pitanje, a dalo je direktni povod nekim izjavama sv. Ciprijana o primatu — Ciprijan se protivi principu tradicije, kojeg je stilizirao papa riječima: »nil innovetur, nisi quod traditum est«, i suprostavio je svoj naučni i bogoslovni princip: *Non est autem de consuetudine praescribendum, sed ratione vincendum* (ep. 71, 3). Sve dakle, kad bi se i moglo dokazati antiprimicialni mentalitet sv. Ciprijana, to bi njegov dokaz u bogoslovlju vrijedio samo onoliko, koliko ga dokaže. Ali ipak sv. Ciprijan nije bio pristaša jednakosti sviju biskupa. On je napisao posebno djelo o Crkvi. U tom se spisu nalaze i ove riječi: *Loquitur Dominus ad Petrum. Ego tibi dico etc. (Matthi. 16, 18). Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oves meas. Super illum unum aedificat Ecclesiam suam, et illi pascenda s mandata ves sua s. Et quamvis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat et dicat: Sicut misit me Pater*

etc. (Joan. 21—23) tamen ut unitatem manifestaret, una cathedram constituit et unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique et caeteri apostoli quod fuit Petrus, pari consortio praediti et honoris et potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur et primatus Petro datur, ut una Christi, Ecclesia et cathedra una monstretur: et pastores sunt omnes, et grex unus ostenditur, qui et apostolis omnibus unanimes consensione pascatur. . . . Hanc Ecclesiae unitatem qui non tenet, tenere se fidei credit? Qui Ecclesiae renititur et resistit, qui cathedram Petri super quem fundata est ecclesia deserit, in Ecclesia se esse confidit¹⁾? (De unit. 4).

Ovdje Ciprijan jasno veli, da je Hrist na jednome (Petru) utemeljio Crkvu, da je Petru povjerio svoje ovce, da mu je dao prvenstvo, da je ustanovio jednu stolicu i na njoj svoju Crkvu, od koje kada se otcijepiš i od Crkve si se rastavio. Ove su misli izražene u podcrtanim pasusima navedenog teksta. Dr. Jakšić kategorično tvrdi, da tih pasusa u originalu Ciprijanova spisa nema niti je bilo¹⁾. Istina dugo se sumnjalo o autentičnosti rečenih pasusa. Ali danas dr. Jakšić ne bi smio da bude tako kategoričan. Toj je prepirci učinio kraj benediktinac Chapman. On je bjelodano dokazao (Revue benedictine, t. XIX, t. XX.) da se t. zv. prošireni tekst ne može nipošto smatrati kasnijim umetkom, jer nema ni jedne riječi, ni jednog izraza, koji ne pripada riječniku i uporabi Ciprijanovoj. Nema ni jedne riječi, ni jednog izraza, koji se inače ne nalazi u drugim njegovim djelima. Ako bi se pako moralo reći, da je krivotvoritelju uspjelo, da sastavi jedan tako divni facsimile Ciprijanov, onda to ne bi mogao drugi da bude, nego baš osobno Ciprijan«. (Batiffol, L'eglise naissante et catholicisme, p. 444). Ovim su se dokazima poklonili gotovo svi ozbiljni učenjaci, među ovima i Harnack.

¹⁾ Navedeni tekst zove se u kritici »kombinovani« tekst, jer je kombinovan od t. zv. (tobože) čistoga i (tobože) interpoliranog teksta. »Čisti« bi tekst bio onaj, koji ne sadrži podcrtane pasuse o Petrovu prvenstvu, a »interpolirani« onaj, koji ih ima. Rukopisi »kombinovanog« teksta datiraju od IX. v. »čistoga« od VI. ili VII. »interpoliranog« od X. (Batiffol, L'eglise naissante et catholicisme, p. 441.).

U naskoro nastalom sukobu među Ciprijana i pape Stjepana, Ciprijan će se zaboraviti gore izloženih, a od tradicije primljenih, načela, i vladat će se prema rimskom biskupu, ne kao svome pretpostavljeniku, već drugu. Nu na žalost, tu se kartaški biskup nije htio dati voditi neprevarljivom predajom, već svojim prevarljivim sudom.

4. — G. se kritičar često pozivlje na sv. Augustina. Ipak on nije dokazao, da je ekleziologija ovoga sveca pravoslavna, naprotiv ona je katolička. Sv. Petar, kaže Augustin »ima poglavarstvo apoštolstva« (P. L. 38, 480) »prvenstvo apoštolstva« (P. L. 35, 1973) u njemu jednome gradi Crkvu« (38, 755) »njemu je povjerio svoje ovce« (38, 287), njegova je stolica »petra, quam non vincunt superbae inferiorum portae« (P. L. 43, 30) za to kad ona nešto o vjerskim stvarima odluči *causa finita est* (P. L. 38, 754).

Istina je, da Augustin Mat. 16, 18 ne tumači uvijek u slovnom smislu o osobi Petrovoj. On ipak znade reći: »O Crkvo, t. j. o Petre, jer na ovome kamenu sagradit ću Crkvu svoju« (P. L. 36, 242). Zašto Augustin redovito Mat. 16, 18 ne tumači o Petru? Na to nam on sam odgovara: »U toj knjizi (t. j. koju je napisao protiv heretika Donata) na nekom mjestu sam rekao, da je na apoštolu Petru, kao na kamenu, Crkva bila utemeljena . . . Znam pak, da sam poslije premnogoga puta, riječi Gospodinove: Ti si Petar, i na ovome kamenu sazidat ću Crkvu moju, istumačio u smislu, da taj kamen jest onaj isti, koga je Petar ispovijedio . . . a to stoga, jer njemu (Petru) nije bilo rečeno: Tu es petra, nego Tu es Petrus . . . a od ovih dvaju tumačenja neka čitatelj odabere ono, koje mu se čini vjerojatnije« (P. L. 32, 618) Augustin sumnja na koga se odnosi Mat. 16, 18, ali ne sumnja, da je jedini Petar primio ključeve kraljevstva. Iz riječi je Augustinovih jasno, da je on mislio, da se prema slovnome tumačenju Mat. 16, 18 može i Hrista i Petra nazvati stijenom. Što ga je na to navelo? Da li crkvena predaja ili znanost? Jasno je, da je ova zadnja. Augustin dakle kad nam tumači Mat. 16, 18 nije uvijek svjedok, često je učenjak. Cijenit ćemo njegov nazor samo onoliko, koliko ga dokaže. Stoga, jer latinski tekst ima dva razna izraza (Petrus

i Petra), on misli, da moraju biti i dva razna subjekta. Nepoznavanje jezika, kojim je Hrist govorio, zavelo ga je u bludnju, i prema tome današnji vjernici, ne samo da nijesu dužni, već i ne smiju slijediti Augustina u eksegezi o subjektu Mat. 16, 18. Ovdje on nije svjedok, već učenjak, i to slabi, koji je u ovom slučaju očito pogriješio.

Fakt je, da su kršćani starih vjekova smatrali rimsku crkvu i njezina biskupa većim, nego druge biskupe. Pravoslavni historičari sve to svadaju na neko prvenstvo časti, koje je rimska crkva zbog svoga položaja uživala. Ali apelacije od odredaba redovite crkvene vlasti na rimskog biskupa sigurno predpostavljaju višu vlast onoga, na koga se prezivlje. Ivana Krizostoma carigradska sinoda — vrhovna crkvena vlast na Istoku — skida s biskupske časti, a on protiv njezine naredbe prizivlje na Rim. Od rimskoga biskupa traži Krizostom da poništi carigradsku osudu. »Da se toliki metež ne uvuče u sve druge narode, molim Te piši, da sve ovo, što je nepravedno učinjeno . . . neka bude bez ikakove vrijednosti... Meni pak . . . daj, da mogu po Tvome pismu u zajedništvu biti s Tobom i sa svim ostalim, s kojima sam i prije bio.« (P. G. 52 534). Ove su riječi jasne: one traže, da rimski biskup ne samo proglasi, već i bezvrijednim učini Krizostomovo izopćenje iz Crkve. Dr. Jakšić misli, da je digao važnost ovim riječima ustvrdivši, da kat. bogoslovi »zaboravljaju na vrlo karakterni zaključak te poslanice sv. Oca vaseljenskog. Sv. Jovan Zlatoust na kraju svoje poslanice dodaje: »Napisah to isto i Veneriju episkopu Mediolana i Kromatiju episkopu Akvileje. Taj dodatak potpuno obara misao o primatu« (br. 1, 33). Ovaj je zaglavak Ivanove poslanice najjači dokaz dr. Jakšiću, da može ustvrditi: »Nekoji zaštitnici rimskog primata citiraju sv. oca nepotpuno, uslijed čega se dobiva utisak, kao da je dotični otac zaista priznavao primat ap. Petra ili rimskog episkopa« (br. 1, 31). Valjda je dr. Jakšić ovim riječima htio da kaže, e naše kat. uvjerenje o primatu nije plod istinoljubivog znanstvenog rada, već odgoja i predrasuda. Mi takovo što ne ćemo ustvrditi o pravoslavnim bogoslovima i ako nam sam g. kritičar za to daje materijala, jer one riječi,

koje on iz Krizostomove poslanice navodi, kao da tobože »potpuno obaraju misao o primatu« uopće nikad nije sv. Ivan Krizostom napisao, niti se nalaze u izdanju Migne-a, na koje se poziva pravoslavni bogoslov.⁹

Sv. Jeronim traži od rimskoga pape, da on sam odredi, koje se od raznih trinitarskih mišljenja ima smatrati pravovjernim. Poznate su njegove poslanice papi Damasu, kojima dadoše povoda razne prepirke među trojakim pretendentima na antiohensku stolicu. Jedni su tvrdili, da su u Božanstvu tri hipostaze, a drugi jedna, radi čega su se međusobno okrivljivali s hereze. Jedni su i drugi htjeli k sebi primamiti Jeronima. Tim povodom ovaj piše Petrovoj Stolici, jer »na tomu je kamenu Crkva sagrađena« slijedeće: »Zaklinjem Te dakle, da odlučiš i ne ću se bojati reći, da su tri hipostaze: narediš li Ti, neka se poslije nicejskoga sastavi novi simbol vjere i mi ćemo ispovijedati istim gotovo riječima pravu vjeru, kao arijanci svoju herezu« (P. L. 22, 357). U drugoj poslanici veli: »Moj je tko se Petrove stolice drži! Melecij, Vital i Paulin, govore sva tri, da su s Tobom sjedinjeni . . . Zato zaklinjem Tvoju svetost . . . da mi pismeno naznačiš, s kim u Siriji moram biti u zajednici« (P. L. 22, 39). Ako su oci vatikanskog sabora dogmatični novotari, to njihova novotarija datira od 4. v., u koju je na žalost upao i najkonservativniji bogoslov svoga doba, Dalmatinac Jeronim.

Teodoret Cirski bio je jedan od uglednijih grčkih bogoslova svoga doba. Njegovo je nestorionstvo bilo povodom, da

⁹ Kao još jedan dokaz »zaboravljanja« kat. bogoslova, donosi dr. Jakšić primjer iz VI. Solovjeva, koji se u svojoj knjizi: *La Russie l'Eglise universelle*, p. 153—4, pozivlje za dokaz Petrove vlasti na Hrizostoma. Hrizostom veli, da je Petar, i ne pitajući druge apoštole, sam svojom vlasti mogao imenovati zamjenika izdajice Jude, ali da to nije učinio, jer se bojao, da u izboru ne bude sretan, budući, veli sv. Ivan »još nije bio dionikom Duha« (P. G. 60, 35—6). Ove je zadnje riječi Solovjev izostavio, radi čega ga g. kritičar optužuje, da je iskrivio Hrizostomovu misao! (Cr. 1, str. 32). Nikakav kat. bogoslov nikad nije rekao, da vrhovna crkvena vlast, zato, jer je vrhovna, ne može se pri izboru osoba dati voditi svjetovnjačkim vidicima. Da tome izbjegne, treba joj posebna milost Božja, koja sa primatom kao takovim ništa zajedničkog nema. A te posebne milosti Petar u ono vrijeme još nije dobio i zato sv. Zlatoust govori »još nije bio dionikom Duha«.

su ga silno mrzili eutihianci, koji su ga na razbojničkom saboru u Efezu i nepravedno deponirali. Protiv ovoga čina Teodoret apeluje na Rim i traži, da ga njegov biskup rehabilitira, jer »Tebi pripada prvenstvo u svemu . . . Prizivljam na pravedno Tvoje sudište . . . Prije svega pako molim, da me obzna- niš imam li ili ne podnositi ovo nepravedno svrgnuće. O tomu Tvoju osudu čekam. Zapovijediš li Ti, da ostanem pri onom, što je bilo osuđeno, ja ću ostati, niti ću već unaprijed komu dosađivati, već ću čekati pravedni sud Boga Spasitelja našega«. (P. G. 83, 1312.) Papa mu je Leon povratio biskupsku stolicu, a kalcedonski sabor nije proveo nikakovu reviziju papine osude niti je naknadno potvrdio, već zbog mira na zahtjev eutihijanske manjine, više se fingirao ponovni proces, koji je završio proglašenjem Teodoretu nevinim, jer »poslije Boga, Leon je tako osudio« (Batiffol, La papauté catholique, p. 80). Leon je tako osudio« (Batiffol, La papauté et catholicisme, p. 80).

★

Dr. Jakšić završava svoju kritiku refleksijama o crkvenom jedinstvu. Dakako vatikanski dogmat »imao je i ima katastrofalni značaj u pitanju sjedinjenja pravoslavne Crkve s rimskom« (br. 2, 5). Ipak dr. Jakšić ne očajava. On se nada, da će ipak jednom doći do jedinstva. Dakako ne onakva, kakovog je rimska crkva dosada sa praksom »unijatizma« pro- vadala. To je podvrgnuće, a ne bratsko ujedinjenje. Sistemom unijatizma nije moguće riješiti problem jedinstva zato, jer je bit rimske crkve protivna onoj pravoslavne. »Po mišljenju Pobjedonosceva rimsku crkvu sačinjava upravo hierarhija, koja izdaje i propisuje formule crkvenih sjedinjenja, dok pravoslavnu crkvu sačinjavaju ne samo hierarhija već i svi vjerni- ci. Prema tomu sjedinjenje s drugom crkvom mora da pojmi i prihvati cijela Crkva — i svi vjerni, a zato treba vremena i duhovnog rada«. (br. 2, 67)

Crkvu je Hrist osnovao. On joj je dao vidljivi ustav. Ako se već jednom Njegova Crkva pocjepala, On jedini može da diktuje uvjete ujedinjenja. Tu ne ulaze ni vjernici ni hierar- hija. I jedni i drugi mora da se poklone volji Hristovoj. Mi smo katolici uvjereni, da Hrist hoće, da Njegova Crkva ne bude bez Petra. Ako su pravoslavni uvjereni o protivnom, neka nam samo dokažu, da je to volja Hristova i pravi se Hristov

nasljednik ne će ni najmanje ustručavati ostaviti svoju zabludu, a prihvatiti istinu — ne pravoslavnu, već Hristovu. Nekrešćanski bi bilo odbijati podčinjenje bilo Rimu bilo Pravoslavju, samo, a k o t o H r i s t h o ć e. Stvarati pak neko »bratsko ujedinjenje« u smislu nekatoličkog bogoslovlja, značilo bi isto, što i tvrditi, da danas već nema prave i cjelovite Hristove Crkve i da je tek mi ljudi svojim »bratskim« ugovorima treba da stvorimo. A tko bi tako mislio, ne bi zaslužio, da se zove kršćaninom, jer ne bi vjerovao u svemudrost i svemoć svoga Učitelja.

